Lietas arhīva Nr. A42-00950-22
ECLI:LV:ADRJLTN:2022:0616.A420261621.9.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
LIEPĀJAS TIESU NAMS

S P R I E D U
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Liepājā 2022.gada 16.jūnijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese S.Blūma,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz /pers. A/, kā arī mantisko zaudējumu 139,70 *euro* atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ministru kabinets 2021.gada 9.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – rīkojums), ar kuru, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, visā valsts teritorijā no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim izsludināta ārkārtējā situācija. Rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteikts, ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

2022.gada 7.janvārī rīkojumā izdarīti grozījumi, nosakot, ka ārkārtējā situācija visā valsts teritorijā ir izsludināta no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 28.februārim, kā arī paredzot no 2022.gada 15.februāra rīkojuma 5.3.apakšpunktu izteikt jaunā redakcijā, proti, valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņi ir uzrādījuši primārās vakcinācijas, balstvakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu.

[2] Pieteicēja /pers. A/ nepiekrita minētajam rīkojumam šajā daļā un vērsās tiesā ar pieteikumu par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšanu attiecībā uz pieteicēju. Pieteikums pamatots ar šādiem argumentiem.

[2.1] Pieteicēja ir skolotāja /Nosaukums A/ un /Nosaukums B/, tādējādi ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu viņai ir uzlikts pienākums no 2021.gada 15.novembra uzrādīt darba devējam Covid-19 vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, pretējā gadījumā savus darba pienākumus viņa vairs nevarēs veikt ne klātienē, ne attālināti. Līdz ar to pieteicēja ir spiesta pakļaut sevi vakcinācijai pret Covid-19 vai tā pārslimošanai, no kā atsakoties, iestāsies Darba likumā noteiktās sekas, kā rezultātā pieteicēja tiks atstāta bez darba samaksas un iespējas sevi uzturēt.

[2.2] Pieteicēja uzskata, ka Ministru kabinets, pieņemot rīkojuma 5.3.apakšpunktu, ir pārkāpis likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā noteikto deleģējumu, jo Ministru kabineta tiesības, izsludinot ārkārtējo situāciju, ir noteiktas šī likuma 8.pantā, kur nav minētas tiesības noteikt darba pienākumu veikšanas ierobežojumus.

[2.3] Ministru kabinetam nav noteikts pilnvarojums ierobežot Darba likumā noteiktās darbinieku un darba devēju tiesības vai uzlikt papildu pienākumus. Tāpat Ministru kabinets nav pilnvarots ierobežot Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) noteiktās pamattiesības ne ārkārtas situācijā, ne ikdienas situācijā. Savukārt rīkojuma 5.3.apakšpunkts faktiski uzliek par pienākumu izvēlēties starp diviem pamattiesību pārkāpumiem no valsts puses, proti, no vienas puses atļaut valstij pārkāpt personas pamattiesības uz cilvēka cieņas aizsardzību, privātās dzīves neaizskaramību, valsts pozitīvās tiesības cilvēka veselības aizsardzībā, bet no otras puses atļaut pārkāpt tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu.

[2.4] Arī no Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrās daļas kopsakarā ar 3.panta pirmajā daļā ietverto deleģējumu Ministru kabinetam nav dots tiešs un nepārprotams pilnvarojums noteikt iedzīvotāju obligātu vakcināciju. Pat, ja normā būtu minēta obligāta vakcinācija, obligātumu nedrīkst noteikt attiecībā uz esošajām Covid-19 vakcīnām, jo šobrīd uz gadu izsniegtās tirdzniecības atļaujas ar nosacījumiem nozīmē to, ka joprojām nav visaptverošu klīnisko datu. Turklāt nevienā Covid-19 pandēmijas sakarā izdotajā normatīvajā aktā nav noteikts taisnīgas kompensācijas mehānisms, gadījumā, ja šīs medicīniskās iejaukšanās dēļ tiktu nodarīts pārmērīgs kaitējums. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.47621/12 uz konkrēto gadījumu nav attiecināms, jo tas attiecas uz standarta un rutīnas vakcīnām pret slimībām, kas ir labi pazīstamas un zināmas medicīnas zinātnē. Savukārt pret Covid-19 izstrādāto vakcīnu iedarbību uz cilvēku organismu ilgtermiņā neviens ārsts pasaulē vēl nezina un Covid-19 nav medicīnas zinātnē labi pazīstama slimība.

[2.5] Rīkojumā, Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" (turpmāk – noteikumi Nr.662) un Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā ir noteikti trīs juridiski vienlīdzīgi sertifikātu veidi, kas pamatoti uz vakcināciju, pārslimošanu vai negatīvu testu un tiek atzīti par juridiski vienlīdzīgiem arī Eiropas Savienībā. Turklāt ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu pieļauta valsts un pašvaldību institūciju un kapitālsabiedrību darbinieku un amatpersonu diskriminācija attiecībā pret darbiniekiem, uz kuriem šis apakšpunkts nav attiecināms, kam nav nekāda epidemioloģiska izskaidrojuma.

[2.6] Konkrētais pamattiesību ierobežojums nav noteikts likumā, bet gan uz likuma pamata izdotajā vispārīgajā administratīvajā aktā, kuru Ministru kabinets var izdot tikai, pamatojoties uz likumā noteikto pilnvarojumu, nepārsniedzot pilnvarojumā noteiktās robežas. Tomēr Ministru kabinetam ne Satversmē, ne likumā netiek piešķirtas pilnvaras noteikt cilvēka pamattiesību jautājumus, tādēļ Ministru kabinets ir pārkāpis savu pilnvaru robežas.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantu ar likumu var ierobežot tikai Satversmes 96., 97., 98., 100., 102., 103., 106. un 108.pantā noteiktās cilvēka pamattiesības. Taču ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu tiek pārkāpts Satversmes 91.pantā noteiktais diskriminācijas aizliegums, kuru, ja nav iespējams ierobežot ar likumu, vēl jo vairāk nav iespējams ierobežot arī Ministru kabinetam.

[2.7] Pieteicēja norāda, ka ir nolēmusi nevakcinēties, kā arī censties ievērot epidemioloģiskās prasības, lai nesaslimtu ar Covid-19. Pieteicējai ir tiesības brīvi izvēlēties, kādus medikamentus lietot. Šāda izvēle nedrīkst kļūt par priekšnosacījumu darba pienākumu pildīšanai, jo tas nav samērīgi. Neskatoties uz to, ka ir jāstrādā ar vakcinētiem skolēniem klātienē, skolotājam ir jāstrādā arī ar karantīnā esošiem skolēniem, līdz ar to šādā situācijā būtu saprātīgi pieteicējai piemērot attālinātu darbu, lai atvieglotu skolotāju pašreizējo slodzi. Atstādinot pieteicēju no darba pienākumu veikšanas, samazināsies pedagogu skaits, kā rezultātā cietīs skolēni un kolēģi, kuriem būs pieteicēja jāaizstāj.

[3] Ministru kabinets paskaidrojumā tiesai pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt, paskaidrojot turpmāk norādīto.

[3.1] Rīkojuma pamatmērķis ir veicināt izplatības apturēšanu un personu vakcināciju, un kā viens no mērķiem šī pamatmērķa sasniegšanai ir veicināt Covid-19 izplatības apturēšanu to personu starpā, kuras nav pasargātas pret infekciju. Prasība par sertifikāta nepieciešamību rīkojuma 5.3.apakšpunktā ietverta, jo valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas un darbinieki ir tie, kuriem atbilstoši Satversmē noteiktajai valsts iekārtai ir jāīsteno nozīmīgas valsts funkcijas. Līdz ar to prasības mērķis ir noteikt tādus šo personu pienākumus, kas primāri nodrošinātu valsts funkciju īstenošanas nepārtrauktību. Vakcinētām personām risks saslimt ar Covid-19 smagā formā vai to pārnēsāt ir ievērojami zemāks, tādējādi vakcinētas personas rada būtiski mazākus riskus infekcijas pārnesei.

[3.2] Vakcīnas nav eksperimentālas, jo tās reģistrētas kompetentajā iestādē un tās tiesību aktos noteiktajā kārtībā ir apstiprinājusi Eiropas Komisija. Visas pret Covid-19 Latvijā izmantojamās vakcīnas ir nedzīvas, tās nemaina cilvēka DNS kodu un neiejaucas šūnas kodolā, līdz ar to tās ir drošas.

[3.3] Rīkojuma 5.3.apakšpunkta leģitīmais mērķis ir sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar vakcinācijas aptveres palielināšanu, veselības aprūpes pārslodzes samazināšanu un infekcijas izplatības ierobežošanu. Deleģējums Ministru kabinetam ir vērsts uz to, lai nodrošinātu iespēju adekvāti reaģēt uz mainīgo epidemioloģisko situāciju, vienlaikus nodrošinot iestāžu darbības nepārtrauktību. Atbilstoši noteikumu Nr. 662 1.21.apakšpunktam sadarbspējīgu sertifikātu pieprasīšana ir epidemioloģiskās drošības pasākums.

[3.4] Noteiktie ierobežojumi ir samērīgi, jo atbilstoši Satversmes tiesas norādītajam ierobežojumu varētu atzīt par nesamērīgu vienīgi tad, ja tas nebūtu piemērots leģitīma mērķa sasniegšanai. Vakcinācija mazina inficēšanās un turpmāku Covid-19 vīrusa izplatīšanās risku darbavietās, novērš uzliesmojumus. Pētījumos balstīti pierādījumi liecina, ka vakcinācija ir visefektīvākais līdzeklis cilvēku veselības un dzīvības aizsargāšanai. Līdz ar to vakcinācija ir vienīgais veids, kā turpmāk novērst infekcijas nekontrolētu izplatīšanos.

[3.5] Valsts pienākums pandēmijas laikā aktīvi rīkoties apdraudējuma novēršanai izriet no Satversmes un Latvijai saistošiem starptautiskiem tiesību aktiem. Atsevišķām personām garantētās tiesības prasa respektēt arī citām personām noteiktās pamattiesības. Pamattiesību ierobežojumu mērķis ir atrast taisnīgu un saprātīgu līdzsvaru starp atsevišķas personas pamattiesībām no vienas puses un citām konstitucionālajām vērtībām no otras puses. Rīkojuma 5.3.apakšpunktā un citās tiesību normās noteiktās prasības un kompleksie ierobežojumi infekcijas izplatības apturēšanai bija vajadzīgi, tas ir, mērķi nevarēja sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo tiesības vai tiesiskās intereses. Turklāt apstrīdētais regulējums neatceļ noteikumu Nr.662 219.punktu, kas paredz iespēju atlikt vakcināciju, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls.

[4] Veselības ministrija, kā Ministru kabineta lietā deleģētā pārstāve, tiesai sniegtajā rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un papildus jau lietā izteiktajiem atbildētāja argumentiem citstarp norāda, ka pieteicējai nav objektīva pamata vai īpašu apstākļu nevakcinēties, līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka rīkojuma 5.3.apakšpunkts attiecībā uz pieteicēju būtu prettiesisks.

Veselības ministrija norāda, ka izpildvaras funkcijas ir nodrošināmas nepārtraukti un pēc iespējas visefektīvākajā veidā. Valsts pārvaldei ir jābūt efektīvai gan no organizācijas, gan funkciju veikšanas viedokļa. Tas nozīmē arī cilvēkresursu efektīvu izmantošanu (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2020.gada 17.marta sprieduma lietā Nr.A420224317 19.punktu*).

Testēšana nav pietiekami efektīvs līdzeklis nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā, ar to nevar aizstāt vakcināciju, testēšana nesniedz imunitāti. Tests var tikt izmantots tikai kā papildu piesardzības pasākums Covid-19 izplatības risku mazināšanai.

Vakcīnas ir drošas un efektīvas, tās nav uzskatāmas par eksperimentālām. Neskatoties uz to, visām Covid-19 vakcīnām jau pirms reģistrācijas bija iesniegts pietiekams datu apjoms no klīniskajiem pētījumiem, nekādas atkāpes nav pieļautas. Starptautiskajos un nacionālajos normatīvajos aktos nav noteikti ierobežojumi šādu vakcīnu izmantošanai. Šobrīd vakcīnām sākotnējās reģistrācijas ir pagarinātas, kas norāda uz to, ka reģistrācijas apliecības īpašnieki ir apzinīgi pildījuši izvirzītos nosacījumus, iesniedzot nepieciešamos papildu datus. Līdz šim nav kļuvusi zināma jauna informācija vai apstākļi, kas mainītu vakcīnām sākotnēji noteikto pārliecinoši pozitīvo ieguvuma un riska samēru.

Pētījumos ir pierādīta vakcīnu efektivitāte, aizsargājot pret inficēšanos, samazinot transmisiju, kā arī gandrīz četras reizes samazinot hospitalizācijas risku, bet 7,5 reizes – mirstību. Vienlaikus statistiskie dati rāda, ka ar Covid-19 inficēto vidū palielinās vakcinētu personu īpatsvars, kas skaidrojams ar to, ka palielinās vakcinēto personu skaits un īpatsvars kopējā populācijā. Vakcinētas personas no vīrusa atbrīvojas daudz ātrāk, nekā nevakcinētas. Noteikumu Nr.662 216.punktā un Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 49.^{7}panta pirmajā daļā valsts ir paredzējusi kompensācijas mehānismu situācijās, kad dēļ vakcinācijas pret Covid-19 izraisīto blakusparādību dēļ nodarīts smags vai vidēji smags kaitējums veselībai vai dzīvībai.

[5] Pieteicēja lietā iesniegusies vairākus iesniegumus (*lietas 3.sējuma 159.-161.lapa, 209.-216.lapa un 224.-225.lapa*), kuros lūgts atlīdzināt mantiskos zaudējumus kopsummā 139,70 *euro* apmērā.

Iesniegumos tiesai pieteicēja atkārtoti norāda, ka, izdodot rīkojumu, Ministru kabinets ir pārkāpis savu deleģējumu. No pieteicējai pieejamajiem datiem konstatējams, ka vakcinētas personas ar Covid-19 slimo tik pat bieži vai pat biežāk nekā nevakcinētas personas. Vakcīnu efektivitāte ir apšaubāma un nav informācijas par to ilgtermiņa efektivitāti, par ko liecina arī citu valstu pieredze.

[6] Paskaidrojumā par pieteicējas prasītajiem mantiskajiem zaudējumiem Veselības ministrija norāda, ka rīkojums attiecībā pret pieteicēju nav atzīstams par prettiesisku, tādēļ nav pamata atlīdzināt pieteicējai radušos zaudējumus.

Motīvu daļa

[7] Tiesa, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos dokumentus, secina, ka pieteikums nav pamatots.

[8] Administratīvā lieta ir ierosināta par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšanu.

Administratīvā procesa likuma 70.panta trešā daļa noteic, ka administratīvais akts ir spēkā tik ilgi, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu.

Ievērojot, ka rīkojums ar 2022.gada 1.martu ir zaudējis spēku, arī rīkojuma 5.3.apakšpunktā ietvertais administratīvais akts ar 2022.gada 1.martu ir zaudējis spēku, kā rezultātā rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšana tiesiski vairs nav iespējama, bet tiesa var vērtēt tikai tā tiesiskumu attiecībā uz pieteicēju.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 184.panta otrās daļas 1.punktā noteikto pieteikumu var iesniegt arī par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku, ja tiesas spriedums par administratīvā akta prettiesiskumu ir nepieciešams atlīdzinājuma pieprasīšanai vai lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos.

Pieteicēja ir lūgusi tiesu vērtēt rīkojuma 5.3.apakšpunkta tiesiskumu, lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos attiecībā uz pieteicēju, kā arī tas nepieciešams atlīdzinājuma pieprasīšanai, līdz ar to tiesa precizē pieteikums iesniegts par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku, kā arī mantisko zaudējumu 139,70 *euro* atlīdzināšanu.

[9] Pieteicēja norāda, ka ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu tiek ierobežotas Satversmes 106.pantā noteiktās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu.

Rīkojuma 5.3.apakšpunkts paredzēja (*redakcijā, kas bija spēkā tā izdošanas brīdī*), ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

Tiesa norāda, ka rīkojuma 5.3.apakšpunkts nenoteica obligātu pienākumu valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām līdz 2021.gada 15.novembrim vakcinēties, iegūt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu. Minētā tiesību norma paredz no 2021.gada 15.novembra vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu kā priekšnoteikumu darba pienākumu veikšanai, proti, nosaka ierobežojumu valsts vai pašvaldības institūcijas darbiniekam turpināt veikt darba pienākumus, ja viņam nav vakcinēšanās vai pārslimošanas sertifikāta.

Pieteicēja ir /Nosaukums A/ un /Nosaukums B/ skolotāja (*lietas 1.sējuma 16.lapa un 2.sējuma 16.lapa*) un uz viņu ir attiecināms rīkojuma 5.3.apakšpunkts. Ar Talsu novada domes 2021.gada 10.oktobra un Talsu novada pašvaldības 2021.gada 11.oktobra rīkojumiem

citstarp noteikts, ka no 2021.gada 15.novembra darbiniekiem jāspēj uzrādīt derīgu vakcinēšanas vai pārslimošanas sertifikātu (*lietas 2.sējuma 23.-24.lapa*), no 2021.gada 16.novembra izglītības iestādē strādā tikai darbinieki, kuriem ir sadarbspējīgs Covid-19 sertifikāts (*lietas 1.sējuma 19.lapa*).

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 106.panta pirmo teikumu, ir secinājusi, ka Satversmes 106.panta pirmais teikums negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu. Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver arī tādu būtisku elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos arī nākotnē. Ar Satversmes 106.panta pirmajā teikumā ietverto jēdzienu „nodarbošanās" saprotams tāda veida darbs, kas prasa atbilstošu sagatavotību un kas ir cilvēka eksistences avots, kā arī profesija, kas cieši saistīta ar katra indivīda personību kopumā (*Satversmes tiesas 2021.gada 28.oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2020-66-03 13.punkts*). Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos aizsargā personu pret valsts darbībām, kas ierobežo brīvību izvēlēties nodarbošanos. Tomēr šīs tiesības neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot. Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs. Valstij ir pienākums arī atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos (*Satversmes tiesas 2021.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 11.2.punkts, 2021.gada 25.marta sprieduma lietā Nr.2020-36-01 12.punkts*).

Satversmes 116.pantā noteikts, ka personas tiesības, kas noteiktas citastarp Satversmes 96. un 106.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Pārbaudot ierobežojuma attaisnojamību, tiesa sekos Satversmes tiesas praksē attīstītajiem pamatprincipiem pamattiesību ierobežojuma izvērtēšanai, proti: 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu; 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2020.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr.2019-05-01 18.punktu*).

[10] Atbilstoši Satversmes 64.pantā noteiktajam likumdošanas tiesības pieder Saeimai. Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidents ir izsludinājis likumu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli". Atbilstoši šī likuma 2.pantam tas nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu – ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli –, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā. Saskaņā ar minētā likuma 5.panta pirmo daļu ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets.

Latvijas Valsts prezidents un likumdošanas varu, izpildvaru un tiesu varu īstenojošo valsts konstitucionālo orgānu vadītāji – Saeimas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, Satversmes tiesas priekšsēdētājs un Augstākās tiesas priekšsēdētājs – kopsēdē ir atzinuši, ka ārkārtējas situācijas vadība ir Ministru kabineta uzdevums. Pārējie valsts konstitucionālie orgāni mūsu demokrātiskās valsts iekārtas noteiktās līdzsvara un atsvara sistēmas ietvaros, un, sargājot Satversmes pamatprincipus, savu kompetenci un procedūras īsteno tā, lai tiktu nodrošināta ārkārtējās situācijas vadība (*Valsts prezidenta 2020.gada 23.marta paziņojuma Nr.8 „Valsts konstitucionālo orgānu darbības pamatprincipi ārkārtējā situācijā" 6.punkts, https://likumi.lv/ta/id/313400-valstskonstitucionalo-organu-darbibas-pamatprincipi-arkarteja-situacija*).

Arī tiesību eksperts – LU Juridiskās fakultātes docents Dr.iur.Jānis Pleps – ir norādījis, ka Ministru kabinets, izdodot attiecīgo rīkojumu, ir rīkojies atbilstoši likumam „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli", lai Satversmē noteikto pilnvaru ietvaros novērstu apdraudējumu, kas saistīts ar Covid-19 infekcijas izplatību (*Pleps J., Līce K., Meistere D. Vai Saeimas deputātiem un citu valsts konstitucionālo orgānu amatpersonām ir pienākums vakcinēties. Jurista Vārds, 02.11.2021., Nr.44 (1206), 15.-21.lpp.*).

Vienlaikus jāpatur prātā, ka atbilstoši likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 10.panta pirmajā daļā noteiktajam Saeimas Prezidijs Ministru kabineta lēmumu par ārkārtējo situāciju vai par tādiem grozījumiem lēmumā par ārkārtējo situāciju, kuri nosaka papildu teritoriālos vai tiesību ierobežojumus, kā arī par izsludinātās ārkārtējās situācijas pagarināšanu nekavējoties iekļauj Saeimas sēdes darba kārtībā. No publiski pieejamās informācijas izriet, ka Saeima 2021.gada 14.oktobra sēdē nolēmusi atbalstīt Ministru kabineta lēmumu izsludināt ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, atbilstoši rīkojumā noteiktajam (*https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_lmp.nsf/0/E1ADEA9A00B2EA9BC225876E004601EB?OpenDocument*).

Tādējādi nav šaubu, ka Ministru kabinets ir kompetents izsludināt ārkārtējo situāciju.

[11] Rīkojuma preambulā norādīts, ka tas izdots, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4.panta pirmās daļas 1.punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.pantu, 5.panta pirmo daļu un 6.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu, 7.panta 1.punktu un 8.pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otro daļu.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā ir skaidrots, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Minētā likuma 8.panta otrajā daļā ir noteikts, ka, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam papildus šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām ir tiesības noteikt konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamus pasākumus, kas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanai vai pārvarēšanai paredzēti likumos, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci valsts apdraudējuma novēršanā vai pārvarēšanā.

Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā noteikts, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Savukārt saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktu epidemioloģiskās drošības pasākumi aptver arī iedzīvotāju vakcināciju. Saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta pirmo daļu Ministru kabinets ir pilnvarots noteikt infekcijas slimības, pret kurām iedzīvotāji ir obligāti vakcinējami, kā arī šīs vakcinācijas kārtību un vakcinējamo personu loku. Bet pandēmijas vai pandēmijas draudu gadījumā Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta trešajā daļā ir paredzētas Ministru kabineta tiesības noteikt papildu vakcināciju.

Ievērojot minēto, tiesa secina, ka rīkojuma 5.3.apakšpunkts, paredzot pasākumus personu vakcinācijai Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai, ir izdots uz likuma pamata. Līdz ar to pieteicēja nepamatoti uzskata, ka Ministru kabinets ir rīkojies ārpus deleģējuma robežām.

[12] Rīkojuma mērķis ir apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Rīkojuma anotācijā norādīts uz ļoti būtisku nepieciešamību sasniegt Ministru kabineta rīkojuma mērķi. Proti, tajā norādītie dati liecina par strauju Covid-19 infekcijas izplatības pieaugumu, kā rezultātā ir nepieciešams pastiprināt epidemioloģiskās kontroles pasākumus, tādējādi mazinot inficēšanās biežumu un pārslodzi ārstniecības iestādēm. Lemjot par epidemioloģiskās kontroles pasākumu pastiprināšanu, ir ņemts vērā Covid-19 infekcijas reproduktivitātes koeficients, no kā secināts, ka iepriekš ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav pietiekami, lai novērstu strauju infekcijas tālāko izplatību, kam sekas būs straujš pacientu ar smagu slimības gaitu pieaugums slimnīcās un straujš nāves gadījumu pieaugums. Prognozēts, ka, vadoties no esošās situācijas, ja tiek paredzēti pasākumi, kas par 50% mazina cilvēku, kas nav vakcinēti, kontaktēšanos un par 20% mazina kontaktēšanos vakcinētu cilvēku vidū, papildus paredzot pasākumus vakcinācijas veicināšanai, var tikt panākta Covid-19 straujās izplatības apturēšana un ar to saistītās pārslodzes veselības sektoram un nāves gadījumu pieauguma apturēšana novembra vidū.

Arī atbilstoši noteikumu Nr.662 anotācijā norādītajam darbiniekiem, atrodoties darba vietā, ir augsts risks inficēties no kolēģiem, klientiem, apmeklētājiem. Tāpat viņiem ir augsts risks inficēties, dodoties uz darbu ar sabiedrisko transportu. Tādēļ visiem klātienē strādājošajiem darbiniekiem ir nepieciešams vakcinēties, lai pasargātu sevi no ilgstošas darbnespējas un iespējas izplatīt infekciju tālāk – kolēģiem, kā arī ārpus darba lokā. Savukārt attiecībā uz valsts pārvaldes darbiniekiem papildus jāņem vērā, ka valsts pārvaldē ir ierobežots darbinieku resurss, tādēļ ikviena darbinieka ilgstoša slimošana ietekmē valsts pārvaldei noteikto funkciju izpildi. Lai varētu aizvietot kolēģus, kā arī būt gataviem strādāt krīzes situācijās, visiem valsts pārvaldes darbiniekiem jābūt vakcinētiem, lai arī ikdienā daļai ir iespēja strādāt attālināti.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Šis mērķis atbilst gan Satversmes 116.pantā, gan 1997.gada 4.aprīļa Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu 26.pantā ietvertajiem mērķiem, kuru sasniegšanai pamattiesības var tikt ierobežotas.

[13] Veicot ierobežojuma samērīguma izvērtējuma, tiesai ir secīgi jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja tiek atzīts, ka noteiktais ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tas neatbilst arī samērīguma principam (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2020.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr.2019-37-0103 20.punktu*).

[13.1] Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas ir sniedzis skaidrojumu (*lietas 3.sējuma 75.-79.lapa*), ka vakcinācija ir ārkārtīgi būtisks profilakses pasākums jebkuras vakcīnregulējamas infekcijas slimības izplatības un transmisijas apturēšanai. Vakcīnu pret Covid-19 radītā imūnā atbilde un aizsardzība ietver gan humorālo jeb antivielu atbildi, gan šūnu imunitātes radīto aizsardzību. Abi šie imunitātes pamata mehānismi ir vienlīdz nozīmīgi kopējai aizsardzībai pret saslimšanu ar Covid-19. Turklāt imūnsistēmai piemīt atmiņas funkcija, proti, spēja atpazīt un atcerēties konkrētu slimības izraisītāju (koronavīrusu) un mobilizēt organisma resursus cīņai pret to, stimulējot jaunu antivielu un aizsargājošo šūnu veidošanos pēc saskares ar šo vīrusu (sk. *atbildi uz 1.jautājumu*).

ASV Slimību kontroles un profilakses centra veiktais valsts mēroga pētījums liecina, ka mRNS Covid-19 vakcīnas ir saistītas ar ievērojami lielāku imunitāti nekā iepriekšējā Covid-19 infekcija. Nevakcinēti pieaugušie ar iepriekšēju Covid-19 infekciju ASV tika aptuveni piecas reizes biežāk hospitalizēti nekā vakcinētie pieaugušie. Tas ir pierādījums tam, ka vakcinācija sniedz labāku aizsardzību pret Covid-19, nekā paļaušanās tikai uz dabisko imunitāti. Datu analīzē ASV tika atklāts arī, ka pieaugušajiem, kas vecāki par 65 gadiem, mRNS vakcīnas bija gandrīz 20 reizes efektīvākas, lai novērstu hospitalizāciju, nekā tikai iepriekš izslimots Covid-19 (sk. *atbildi uz 2.jautājumu*).

Slimību profilakses un kontroles centra atzinumā (*lietas 3.sējuma 71.-73.lapa*), kurā norādīts, ka vakcinācijas galvenais uzdevums ir maksimāli aizsargāt riska grupas personas no smagas saslimšanas, no hospitalizācijas un nāves. Vakcinējot jaunus cilvēkus un visus, kuriem nav hroniskas saslimšanas, samazinās infekcijas izplatība populācijā, tostarp riska grupas pacienti un cilvēki, kuriem vakcīna neizveido pietiekamu aizsardzību, būs pasargāti no inficēšanās un smagas saslimšanas un nāves (sk. *atbildi uz 5.jautājumu*).

Atbildētājas sniegtajos paskaidrojumos ir plaši pamatota izraudzīto līdzekļu piemērotība leģitīmā mērķa sasniegšanai, ko tiesa neatkārtos. Pieņemot rīkojumu, bija aktuāls vīrusa Delta variants, attiecībā uz kuru vakcīnu efektivitāte bija pietiekami pierādīta. Savukārt rīkojuma spēkā esības laikā sāka izplatīties vīrusa Omikrona variants.

No Ministru kabineta 2022.gada 6.janvāra ārkārtas sēdes darba kārtības (*https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/cabinet_ministers/a2841529-b12a-48ae-9f30-a22940e25af4*) ir redzams, ka tajā ir uzklausīta informācija par epidemioloģiskās drošības situāciju, no kuras izrietēja, ka vakcinācijas efektivitāte pret simptomātisku slimību ar Omikrona variantu ir ievērojami zemāka nekā salīdzinājumā ar Delta variantu un strauji samazinās laika gaitā. Tomēr aizsardzība pret hospitalizāciju ir daudz lielāka nekā pret simptomātisku slimību, jo īpaši pēc balstvakcinācijas, kad vakcinācijas efektivitāte pret hospitalizāciju ir tuvu 90%. (*https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/386fa4f4-5b04-4bef-83cd-6cd20e78dde0/download*).

Tādējādi, mainoties faktiskajiem apstākļiem, Ministru kabinets ir pārvērtējis izvēlētā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, vakcināciju joprojām atzīstot par pietiekami efektīvu līdzekli.

Nozīme ir arī tam, ka Ministru kabineta sēdē, kurā tika lemts par ārkārtējās situācijas pagarināšanu līdz 2022.gada 28.februārim, tika prezentētas Omikrona saslimstības un hospitalizācijas prognozes janvārī – februārī (*https://www.youtube.com/watch?v=YT4AhMmlayE&list=PLxxK65h4EFyfkjleZFt6jWxJ6etHK3CgV&index=11 35:52–50:45*), kas norādīja uz būtisku saslimstības un hospitalizācijas pieaugumu.

Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-1 „Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojumā Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) (*https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/23705b15-16a8-47cf-a246-f3d8586b2af0*) ir vērsta uzmanība uz vīrusa Omikrona varianta izplatības sākšanos un vakcīnu efektivitātes mazināšanos, vienlaikus secinot, ka zibensveidīgas infekcijas izplatības novēršanai ir jāturpina jau ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi, un nav pieļaujama to atcelšana.

Tādējādi, sākoties Omikrona varianta izplatībai, ir pārvērtēta ne vien izvēlētā līdzekļa piemērotība, bet arī nepieciešamība.

[13.2] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 3.punktam iestāde lemj par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses. Atbilstoši juridiskajā literatūrā norādītajam, ja tiek secināts, ka attiecīgo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citu – mazāk ierobežojošu vai mazāk resursus patērējošu līdzekli – attiecīgais līdzeklis ir jānomaina (sk. *Briede J., Levits E. Administratīvā procesa likuma 66.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 645.lpp.*).

Valsts un pašvaldību amatpersonas un darbinieki ir tie, kuriem atbilstoši Satversmē noteiktai valsts iekārtai ir jāīsteno valsts funkcijas. Rīkojuma mērķis ir noteikt tādus šo personu pienākumus, kas netraucē valsts funkciju īstenošanu, bet, tieši otrādi, kas nodrošina to, ka šīs personas būs, tā teikt, darba kārtībā. Tādējādi primārais mērķis ir nodrošināt valsts funkciju īstenošanu, tostarp cilvēka tiesību aizsardzību, ārkārtējos apstākļos. Šīs valsts funkcijas neveic abstrakti veidojumi, bet reāli cilvēki. Ņemot vērā amatpersonu atbildību īpaši šajos apstākļos sabiedrības priekšā, šīm personām ir noteikts konkrēts pienākums rīkojuma 5.3.punktā (*Ziemele I. Rīkojuma mērķis ir nodrošināt valsts funkciju, tai skaitā cilvēktiesību aizsardzības, īstenošanu. Pieejams: https://juristavards.lv/doc/279746-rikojums-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu-atsevisku-arvakcinacijas-pienakumu-saistitu-normu*).

Atbilstoši Slimību profilakses un kontroles centra 2021.gada 5.novembra atzinumā norādītajam vakcinētas personas saslimšanas gadījumā slimo vieglāk un viņām retāk veidojas komplikācijas, kas nosaka īsāku darbnespēju. Valsts un pašvaldību institūcijas, tostarp kapitālsabiedrības, tiek veidotas, lai nodrošinātu nepārtrauktu publisko funkciju izpildi un sniegtu iedzīvotājiem nepieciešamos pakalpojumus. Proti, valsts un pašvaldību institūcijas tiek veidotas, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi un sniegtu iedzīvotājiem nepieciešamos pakalpojumus. Ņemot vērā minēto, attālinātā darba iespējas apvienojumā ar prasību vakcinēties, ir efektīvāks līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanā, un konkrētajā lietā nav konstatējams, ka rīkojuma leģitīmo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt arī ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Turklāt arī, veicot darbu attālināti, nodarbinātie savā ikdienā nav izslēgti no Covid-19 infekcijas slimības aprites ķēdes.

Jāņem vērā, ka vakcīnas mērķis ir uzlabot personas imunitāti pret infekcijas slimību, tādējādi samazinot risku smagai slimības gaitai, hospitalizācijai un nāvei. Loģiski, ka, jo vairāk personas vakcinēsies, jo statistikas datos parādīsies arī lielāks skaits vakcinēto cilvēku, kuri ir testējušies un inficējušies ar Covid-19, taču tas neapliecina, ka vakcinēti cilvēki vīrusu izplata vairāk kā nevakcinēti cilvēki.

Ierobežojuma mērķis nav atstādināt pieteicējas no darba pienākumu veikšanas, bet gan nodrošināt pēc iespējas drošus darba apstākļus. Esot drošiem darba apstākļiem, mazāk personu saslims, tādējādi tiks veicināts gan mērķis apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, gan mērķis nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Attiecībā par regulāru testēšanu un citu epidemioloģiskās drošības prasību ievērošanu no Slimību profilakses un kontroles centra sniegtās informācijas izriet, ka minētie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav tik efektīvi, lai zustu vajadzība vakcinēties. Savukārt testēšana nav pietiekami efektīvs līdzeklis nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā, vēl jo vairāk, ja valstī nav sasniegta nepieciešamā vakcinācijas aptvere. Vakcināciju nevar aizstāt ar testēšanu, jo testēšana nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija. Tests var tikt izmantots tikai kā papildu piesardzības pasākums Covid-19 izplatības risku mazināšanai. Riska pakāpe testētām un vakcinētām, pārslimojušām personām nav salīdzināma, jo cilvēkam, kuram ir iestājusies imunitāte pret SARS-CoV-2 vīrusu, drošības, aizsardzības līmenis palielinās, bet risks inficēties ļoti ievērojami samazinās. Distancēšanās, sejas masku lietošana, aizsargbarjeru nodrošināšana darba vietās, un roku dezinfekcija nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā un zemas vakcinācijas aptveres gadījumā nav pietiekošas, lai ierobežotu vīrusa izplatību. Nefarmaceitisko sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu (sejas maskas, distancēšanās, roku dezinfekcija u. c.) lietošana ir daļa no visaptverošiem profilakses pasākumiem un ir būtiska, tomēr nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka gadījumā, ja brīvprātīgas vakcinēšanās politika nav pietiekama, lai sasniegtu un uzturētu kolektīvo imunitāti, vai kolektīvajai imunitātei nav nozīmes slimības rakstura dēļ (piemēram, stingumkrampji), nacionālās iestādes var pamatoti ieviest obligātas vakcinēšanās politiku, lai panāktu atbilstoša līmeņa aizsardzību pret nopietnām slimībām (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma apvienotajā lietā Nr.47621/13 „Vavrička un citi pret Čehijas Republiku” 288.punkts*).

Ministru kabinets paskaidrojumos norādījis, ka viens no rīkojuma pieņemšanas mērķiem ir sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar vakcinācijas aptveres palielināšanu. Tiesa secina, ka ar attālinātu darbu šādu mērķi nevar sasniegt.

Ievērojot minēto, nav pamata atzīt, ka leģitīmo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citiem – mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, attālinātu darbu vai testēšanu.

[13.3] Vērtējot, vai ierobežojums ir atbilstošs, tiesa ņem vērā Ministru kabineta tiesai sniegtos paskaidrojumus, kā arī lietā esošos Slimību profilakses un kontroles centra skaidrojumus, kas kopumā apliecina vakcinācijas sabiedrisko nozīmīgumu un ietekmi uz Covid-19 infekcijas pārneses risku.

Izskatāmajā lietā, no vienas puses, ir salīdzināmas pieteicējas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kas iekļauj tiesības uz pašnoteikšanos lemt par savu ķermeni, un pakārtoti tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, un, no otras puses, ar rīkojumu noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu aptvertās tiesības un intereses, proti, sabiedrības drošība un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.

Tiesas vērtējumā pieteicējai uzliktais ierobežojums – pienākums vakcinēties, lai turpinātu darbu, – ir pretnostatāms visas sabiedrības ieguvumam – Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai, veselības aprūpes sistēmas pārslodzes novēršanai un valsts pārvaldes funkciju nepārtrauktības nodrošināšanai. Ar leģitīmo mērķi aizsargātās tiesības un intereses ir būtiskas plašākam personu lokam (t.i., visas sabiedrības interesēs ir mazināt saslimšanu, tajā skaitā smagu saslimšanu, ar Covid-19, mazināt novēršamo mirstību, novērst veselības aprūpes sistēmas pārslodzi, nodrošināt valsts un pašvaldības iestāžu sniegto pakalpojumu nepārtrauktību), savukārt ar rīkojumu noteiktais pienākums skar šaurāku personu loku. Ir būtiski, ka nekontrolēta Covid-19 izplatība varēja izraisīt veselības nozares pārslodzi un apdraudēt veselības aprūpes un ārstniecības pakalpojumu nepārtrauktību, kas ir svarīga visas sabiedrības labklājībai, jo no pienācīgas veselības aprūpes sistēmas funkcionēšanas ir atkarīga visu iedzīvotāju iespēja saņemt veselības aprūpi un tādējādi īstenot savas tiesības uz veselības aizsardzību ne vien saslimstot ar Covid-19, bet arī citu veselības traucējumu gadījumā.

Tādējādi secināms, ka labums, ko rīkojuma pieņemšanas brīdī un tā spēkā esības laikā ieguva sabiedrība no šāda ierobežojuma, bija lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

[14] Pieteicēja izteikusi bažas par riskiem, ko veselībai var radīt vakcīnas, ņemot vērā, ka to tirdzniecības atļauja ir piešķirta ar nosacījumu.

Tiesa norāda, ka Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta Regulas (EK) Nr.726/2004, ar ko nosaka cilvēkiem paredzēto un veterināro zāļu reģistrēšanas un uzraudzības Savienības procedūras un izveido Eiropas Zāļu aģentūru, 14.-a panta 1.punkts paredz, ka pienācīgi pamatotos gadījumos nolūkā apmierināt pacientu neapmierinātās medicīniskās vajadzības tirdzniecības atļauju zālēm, kuru mērķis ir ārstēt, novērst vai medicīniski diagnosticēt slimības, kas stipri novājina vai apdraud dzīvību, var piešķirt pirms visaptverošu klīnisko datu iesniegšanas ar noteikumu, ka ieguvums no attiecīgo zāļu tūlītējas pieejamības tirgū atsver risku, kas saistīts ar to, ka joprojām ir nepieciešami papildu dati. Ārkārtas situācijās šādu zāļu tirdzniecības atļauju var piešķirt arī tad, ja nav nodrošināti visaptveroši pirmsklīniskie vai farmaceitiskie dati.

Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu (*lietas 3.sējuma 75.-79.lapa*), ka vakcīna tiek reģistrēta jeb apstiprināta tikai tad, ja ir saņemti uzticami zinātniski pierādījumi, ka tā atbilst visām Eiropas Savienības prasībām par vakcīnu iedarbīgumu, drošumu un kvalitāti. Vakcīnas nav iespējams reģistrēt Eiropas Zāļu aģentūrā, ja tām nav veiktas visas reģistrācijai nepieciešamās pārbaudes par efektivitāti, kvalitāti un drošumu. Līdz ar to visas vakcīnas, kuras ir saņēmušas reģistrācijas atļauju, ir pārbaudītas, ar tām ir veikti nepieciešamie klīniskie pētījumi par drošumu un efektivitāti, lai pārliecinātos par to ieguvumu un risku. Pēc jebkuru zāļu, tajā skaitā arī vakcīnu, reģistrēšanas Eiropas Savienība, Eiropas Zāļu aģentūra un katras Eiropas Savienības dalībvalsts zāļu aģentūras turpina rūpīgi uzraudzīt to drošumu. Saskaņā ar Eiropas Savienības izstrādāto nepārtrauktas Covid-19 vakcīnu Drošuma uzraudzības plānu, šo vakcīnu uzraudzība tiek veikta ievērojami intensīvāk, nekā citām zālēm, lai nodrošinātu jaunas drošuma informācijas ātru identificēšanu, apkopošanu un analīzi.

Pieteicējas iebildumi pamatā balstās vispārīgos apsvērumos par tirdzniecības atļauju piešķiršanas procesu, tomēr nav norādīts uz šajā procesā pieļautiem pārkāpumiem. Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta Regulas (EK) Nr.726/2004, ar ko nosaka cilvēkiem paredzēto un veterināro zāļu reģistrēšanas un uzraudzības Savienības procedūras un izveido Eiropas Zāļu aģentūru, 14.-a panta 3.punkts paredz, ka tirdzniecības atļaujas var piešķirt saskaņā ar šo pantu tikai tad, ja zāļu riska un ieguvuma samērs ir pozitīvs un pieteikuma iesniedzējs, visticamāk, spēj sniegt visaptverošus datus. Tādējādi vispārīgi apsvērumi par tirdzniecības atļauju piešķiršanas procesu nav pietiekami, lai atzītu, ka pieteikumā izteiktās šaubas par zāļu riska un ieguvuma pozitīvo samēru ir pamatotas. Zāļu valsts aģentūras tīmekļa vietnē ir pieejami 2021.gada 27.oktobrī publicētie katras vakcīnas drošuma pārskati (*https://www.zva.gov.lv/lv/pacientiem-unsabiedribai/zales/vakcinas-pret-covid-19/zinojumi-par-blaknem*), no kā secināms, ka zāļu drošums joprojām tiek rūpīgi uzraudzīts.

[14.1] Pieteicēja uzskata, ka konkrētajā gadījumā nav pamata atsaukties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedumu apvienotajā lietā Nr.47621/12 „Vavrička un citi pret Čehiju", jo lieta attiecoties uz standarta un rutīnas bērnu vakcīnām pret slimībām, kas ir labi pazīstamas un zināmas medicīnas zinātnē, bet ne uz vakcīnām, kurām ir izsniegta viena gada tirdzniecības atļauja ar nosacījumiem. Tiesas vērtējumā šis iebildums nav atzīstams par pamatotu, jo saskaņā ar minētā sprieduma 274.punktā norādīto Eiropas Cilvēktiesību tiesa jau ir atzinusi, ka veselības aprūpes politikas jautājumi principā iekļaujas nacionālo iestāžu rīcības brīvības robežās, jo tās ir vislabākajā situācijā, lai novērtētu prioritātes, resursu izmantošanu un sociālās vajadzības. Konkrētajā situācijā neatliekamā sociālā vajadzība ir nesalīdzināmi lielāka, tāpēc arī iespējas paredzēt obligātu vakcināciju ir plašākas.

[14.2] Tiesa nekonstatē, ka pieteicēja būtu norādījusi uz kādiem īpašiem apstākļiem, ka vakcinācijas rezultātā varētu tikt apdraudēta tieši viņas veselība. Tomēr norādāms, ka atbilstoši noteikumu Nr.662 219.punktā noteiktajam, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcināciju pret Covid-19 uz noteiktu laiku, klīniskās universitātes slimnīcas speciālists var sniegt atzinumu par nepieciešamību atlikt personas vakcināciju pret Covid-19, norādot termiņu vakcinācijas atlikšanai. Ja nepieciešams, var sasaukt klīniskās universitātes slimnīcas speciālistu konsiliju, lai sniegtu atzinumu par vakcinācijas atlikšanu un vakcinācijas atlikšanas termiņu. Līdz ar to tiesību normās ir paredzēts mehānisms, lai noskaidrotu, vai konkrētā gadījumā personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcināciju.

Turklāt pretēji pieteicējas norādītajam, tiesību normās ir paredzēts kompensācijas mehānisms. Proti, noteikumu Nr.662 216.punktā noteikts, ka visus izdevumus, kas saistīti ar Covid-19 vakcināciju, tās organizēšanu, pārraudzību un kontroli, vakcīnu iegādi, medicīniskās dokumentācijas noformēšanu, vakcīnu ievadīšanu, kā arī ar vakcinācijas izraisīto komplikāciju (blakusparādību) ārstēšanu, finansē no valsts pamatbudžeta. Savukārt Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 49.^{7}panta pirmajā daļā ir noteikts, ka Ministru kabinets atbilstoši Ārstniecības riska fonda atlīdzības izmaksas principiem un apmēriem nosaka kompensācijas piešķiršanas un izmaksas kārtību, ja vakcinācijas pret Covid-19 infekciju izraisīto blakusparādību dēļ nodarīts smags vai vidēji smags kaitējums pacienta veselībai vai dzīvībai, kā arī kārtību, kādā atlīdzina ar ārstniecību saistītos izdevumus, ja tā bijusi nepieciešama, lai novērstu vai mazinātu nodarītā smagā vai vidēji smagā kaitējuma sekas.

[14.3] Attiecībā uz pieteicējas norādi, ka atšķirībā no privātajā sektorā nodarbinātajiem viņas ir diskriminētas, jo viņām kā valsts institūcijas darbiniecēm aizliegts pildīt darba pienākumus bez vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta, bet pārējiem darba devējiem ir atļauts izvērtēt epidemioloģiskās drošības apstākļus, tiesa norāda turpmāk minēto.

Juridiskajā literatūrā ir skaidrots, ka diskriminācijas aizlieguma funkcija ir noteiktos gadījumos ierobežot atšķirīgās attieksmes attaisnojumu abās salīdzināmajās situācijās. Tas aizliedz atšķirīgu attieksmi nevis vispār, bet gan tikai nedaudzos, stingri definētos gadījumos, kad atšķirība pamatojas uz aizliegtajiem kritērijiem (sk. *J.Briede, E.Levits Administratīvā procesa likuma 6.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J.Briede (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 135.lpp.*). Ja atšķirīgā attieksme balstīta uz kādu no kritērijiem, kas iekļauti diskriminācijas aizliegumā, tad atšķirīgās attieksmes attaisnojums vai nu vispār nav iespējams, vai arī tas ir iespējams tikai izņēmuma gadījumā. Ja atšķirīgā attieksme balstās uz jebkuru citu kritēriju, tad pietiek pamatot, ka tai ir saprātīgi iemesli, ka tai ir leģitīms mērķis un ka tā ir samērīga (*Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 98.lpp.*).

Ne no pieteikumā norādītajiem, ne citiem informācijas avotiem neizriet, ka vakcinācija vai nodarbinātība valsts un pašvaldību institūcijās (tai skaitā kapitālsabiedrībās) konkrētā jautājuma kontekstā būtu vērtējama kā aizliegtais kritērijs.

[14.4] Pieteicēja pieteikumā atsaukusies uz Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas 2021.gada 27.janvāra rezolūcijas Nr.2361 (2021) „Covid-19 vakcīnas: ētiskie, tiesiskie un praktiskie apsvērumi" (*https://pace.coe.int/en/files/29004/html*) 7.3.1. un 7.3.2.apakšpunktiem, tomēr tā ietver vispārējus principus un nav juridiski saistoša. Tāpat jāņem vērā, ka pārsūdzētā rīkojuma izdošanas brīdī bija aktuāls vīrusa Delta variants, kas atzīts par īpaši lipīgu, tāpēc vakcinācijai bija būtiskāka nozīme, un valstis, izvērtējot faktisko situāciju, varēja noteikt efektīvākos līdzekļus, lai aizsargātu sabiedrības veselību.

Pieteicēja arī atsaucas uz Eiropas Padomes Bioētikas Komisijas 2021.gada 4.maijā publiskoto paziņojumu par cilvēktiesību apsvērumiem attiecībā uz vakcīnu pasēm un līdzīgiem dokumentiem (*https://rm.coe.int/dh-bio2021-7-final-statement-vaccines-e/1680a259dd*), tomēr no tajā norādītā izriet galvenokārt tas, ka vakcinācijas sertifikātu un pārslimošanas sertifikātu izmantošana ir rūpīgi vērtējama. Tāpat pieteicējas atsaukušās uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2021.gada 14.jūnija regulu (ES) 2021/953 par sadarbspējīgu Covid-19 vakcinācijas, testa un pārslimošanas sertifikātu (ES

digitālais Covid sertifikāts) izdošanas, verifikācijas un akceptēšanas satvaru nolūkā atvieglot brīvu pārvietošanos Covid-19 pandēmijas laikā. Taču pieteicējas nav ņēmušas vērā šīs regulas tvērumu, proti, atbilstoši tās 1.pantam ar šo regulu tiek noteikts Covid-19 vakcinācijas, testa un pārslimošanas sertifikātu izdošanas, verifikācijas un akceptēšanas satvars (ES digitālais Covid sertifikāts), lai atvieglotu sertifikāta turētāju tiesību uz brīvu pārvietošanos izmantošanu Covid-19 pandēmijas laikā. Šī regula arī palīdz atvieglot to brīvas pārvietošanās ierobežojumu pakāpenisku un koordinētu atcelšanu, kurus dalībvalstis ieviesušas saskaņā ar Savienības tiesību aktiem, lai ierobežotu SARSCoV-2 izplatīšanos. Tādējādi minētā regula ir attiecināma uz personu pārvietošanos un tā neierobežo valstu tiesības nacionālā līmenī lemt par pasākumiem infekcijas izplatības ierobežošanai.

[14.5] Pieteicējas argumenti par vakcinēšanās neefektivitāti balstās uz selektīvi atlasītiem informācijas avotiem. Nav noliedzams, ka dati par vakcīnu efektivitāti (ietekmi uz inficēšanās risku, risku saslimt simptomātiski, hospitalizācijas risku, letāla iznākuma risku un infekcijas pārnešanas risku), turpinot pieaugt vakcinēto personu skaitam un attīstoties vīrusa mutācijām, mainās. Šobrīd ir skaidrs, ka arī vakcinētas personas nav pasargātas no saslimšanas un arī vakcinētas personas spēj pārnest vīrusu citām personām. Atbildētājs un jomas speciālisti nav nolieguši, ka saslimt ar Covid-19 infekcijas slimību var arī vakcinētas personas. Bet šāds risks saslimt tiek ievērojami samazināts, ja persona ir vakcinējusies, vakcinācija pasargā no smagas slimības gaitas, hospitalizācijas un nāves, kā arī tiek rosināta vakcinēšanās (sk., piemēram, *https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/TGU-20211019-1878.pdf; Increases in COVID-19 are unrelated to levels of vaccination across 68 countries and 2947 counties in the United States (https://link.springer.com/article/10.1007/s10654-021-00808-7) Community transmission and viral load kinetics of the SARS-CoV-2 delta (B.1.617.2) variant in vaccinated and unvaccinated individuals in the UK: a prospective, longitudinal, cohort study // The Lancet Infectious Diseases, 29.10.2021. (https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(21)00648-4/fulltext*)).

Tādējādi šobrīd speciālistu atzītais un zinātniskajā literatūrā norādītais kopumā apliecina, ka vakcinācija samazina infekcijas izplatību, kā arī hospitalizācijas un nāves risku.

[15] Ņemot vērā Senāta judikatūrā nostiprinātās atziņas, ka tiesas pienākums nav detalizēti atbildēt uz jebkuru argumentu un ka tiesai ir atļauts izvērtēt argumentus, kurus tā uzskata par nozīmīgiem no tiesību viedokļa (*Senāta 2010.gada 11.marta sprieduma lietā Nr.SKA-66/2010 14.punkts, 2012.gada 21.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-186/2012 10.punkts*), tiesa atsevišķi nevērtēs pārējos pieteicējas izvirzītos argumentus, jo tie nevar ietekmēt tiesas secinājumu par rīkojuma 5.3.apakšpunkta tiesiskumu attiecībā uz pieteicēju.

[16] Ņemot vērā konstatēto, tiesa rīkojuma 5.3.apakšpunktu atzīst par tiesisku.

[17] Administratīvā procesa likuma 92.pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

No minētās tiesību normas izriet privātpersonas tiesības prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas radīti ar prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesiskas faktiskās rīcības rezultātā, un līdz ar to šāds prasījums ir neatraujami saistīts ar prasījumu par administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Ņemot vērā tiesas iepriekš atzīto, secināms, ka lietā nav konstatējums zaudējumu atlīdzināšanas prasījuma tiesiskais pamats. Tādēļ pieteicējas pieteikums arī daļā par mantisko zaudējumu 139,70 *euro* atlīdzināšanu ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251., 289.-291. pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz /pers. A/, kā arī mantisko zaudējumu 139,70 *euro* atlīdzināšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajai apgabaltiesai viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu namā.

Tiesnese S.Blūma